

Thổ cẩm vẽ bằng sáp ong

| HOÀNG DƯƠNG- SAN NGUYỄN |

Nghệ thuật tạo hình của đồng bào dân tộc Mông được thể hiện rõ trên các bộ trang phục truyền thống. Theo đó, để tạo nên những họa tiết, hoa văn tinh tế trên trang phục thì bút vẽ sáp ong là một trong những công cụ độc đáo không thể thiếu của người phụ nữ Mông.



Chị Sung Thị Mì vẽ sáp ong lên tấm vải lanh.

Từ nhỏ đã được dạy cách dùng bút sáp ong

Bộ trang phục của phụ nữ Mông ở Hà Giang luôn giữ được nguyên vẹn những họa tiết truyền thống, mang đặc trưng văn hoá của dân tộc mình. Để có được những hoa văn trang trí bắt mắt, từ xưa người Mông đã nghĩ ra cách hết sức thông minh và sáng tạo là vẽ bằng sáp ong.

Chị Sung Thị Mì, ở thôn Hợp Tiến,

xã Lũng Tám, huyện Quản Bạ, tỉnh Hà Giang cho hay: Công đoạn làm nên hồn cốt của thổ cẩm người Mông là vẽ sáp ong lên vải lanh. Tấm vải lanh được dệt nên từ sợi lanh có màu trắng tinh. Để có hoa văn, người phụ nữ Mông dùng sáp ong.

"Sáp ong có hai khoảng màu vàng và màu nâu. Màu vàng là sáp non, màu nâu là lớp sáp già, bóp cho hai loại sáp đó chảy hết mật rồi nấu mỗi loại ra một

nồi khác nhau. Nấu cho đến khi nóng chảy thành nước cốt, lấy mỗi thứ một ít bỏ vào bát, trộn đều và đặt lên bếp. Nếu trộn hai thứ ngay từ đầu thì lên váy sẽ không được đẹp. Chảo để nấu sáp ong bao giờ cũng để nóng ở trên bếp. Nếu không nóng như thế, sáp sẽ bị khô và không dính vào váy", chị Mì cho hay.

Sở dĩ người Mông dùng sáp ong để vẽ, bởi khi công đoạn này đã hoàn thành, cả tấm vải sẽ được đem nhuộm chàm.

Chỗ không có sáp ong sẽ được nhuộm thành màu chàm đen. Còn chỗ có sáp ong, chàm không thấm vào được. Sau đó, người ta nấu chảy sáp ong đi, những hoa văn được vẽ bằng sáp ong sẽ trở thành màu trắng xanh, làm nổi bật trang phục.

Chị Mĩ chia sẻ: “Để làm được một bộ váy, người con gái Mông phải bỏ rất nhiều công sức. Mỗi bộ váy được làm ra là một minh chứng cho tính cần cù, chịu khó, khéo tay, hay làm của phụ nữ Mông. Ngay từ nhỏ, mỗi người đã phải học cách dệt vải, vẽ sáp ong. Không phải ai cũng vẽ đẹp ngay từ lúc đầu, phải kiên trì tự ghi nhớ trong đầu và phải tự làm, nếu không sẽ không bao giờ biết vẽ”.

Bút vẽ sáp ong - Công cụ độc đáo

Theo những người phụ nữ dân tộc Mông, để làm ra những bộ trang phục truyền thống của dân tộc Mông thì cây bút vẽ sáp ong là một trong những công cụ không thể thiếu trong những vật dụng may vá của họ. Bởi lẽ, bút sáp ong là công cụ trợ giúp cho bàn tay khéo léo của họ trong quá trình khắc họa nên những nét hoa văn đẹp, độc đáo và lộng lẫy với đủ màu sắc trên nền vải để tạo ra những bộ trang phục truyền thống đẹp có hoa văn và bản sắc riêng.

Điều đặc biệt ở bút vẽ sáp ong là được thiết kế bởi 2 lá đồng, một thanh tre, có một ô trống nhỏ ở giữa hai lá đồng để tạo thành nơi chứa sáp ong. Do vậy, người phụ nữ khi vẽ lên nền vải thì cần đặt bút vào bát sáp ong đã được đun nóng kết hợp điều chỉnh lượng sáp ong sao cho vừa đủ để vẽ lên nền vải đảm bảo đẹp và thể hiện được sự khéo léo của người phụ nữ Mông.

Ông Lý Pàng Chua, một trong những người chế tác bút sáp ong có tiếng ở bản Pú Nhu, xã La Pán Tẩn, huyện Mù Cang Chải (Yên Bái) cho biết, bút vẽ sáp ong với hình thù nhỏ gọn, thô sơ với đầy đủ các chủng loại khác nhau được thiết kế với những họa tiết, hoa văn hết sức mộc mạc, bắt nguồn từ các câu chuyện cổ, thơ ca và cội nguồn dân tộc, phong cảnh thiên nhiên, các loại cây trồng, vật nuôi và sản phẩm nông



Ông Lý Pàng Chua, người chế tác bút sáp ong ở bản Pú Nhu, xã La Pán Tẩn, huyện Mù Cang Chải (Yên Bái).



Vẽ sáp ong của người dân tộc Mông.

nghiệp quen thuộc của người Mông với các họa tiết dưới dạng ô nằm ngang với đường viền là hình vuông, chữ thập, đỉnh, công, kết hợp với hình quả trám, tam giác, tròn, xoáy kép, răng cưa, đường cong, đường lượn sóng... Bên trong là các hình ngôi sao, hoa bí, hoa tỏi, hoa mận, hoa đào, mạng nhện, cánh bướm, vảy cá... những họa tiết này đều thể hiện được bản sắc văn hoá truyền thống cũng như thông điệp về ý chí, nghị lực và khát vọng vươn lên trong cuộc sống của người Mông bao đời nay.

Cùng chia sẻ về những độc đáo của bút vẽ sáp ong khi đang mài miết, hoàn thiện những chiếc váy và trang phục cho gia đình để chuẩn bị đón Tết Canh Tý, chị Lý Thị Ninh, ở bản Trống Tông, xã Chế Cu Nha, huyện Mù Cang Chải vui vẻ nói: Với người phụ nữ Mông ở đây, mỗi người đều có ít nhất cho mình trên dưới 10 cây bút vẽ sáp ong với đầy đủ các hình thù



Các sản phẩm làm ra với họa tiết độc đáo.

“Để làm được một bộ váy, người con gái Mông phải bỏ rất nhiều công sức. Mỗi bộ váy được làm ra là một minh chứng cho tính cần cù, chịu khó, khéo tay, hay làm của phụ nữ Mông. Ngay từ nhỏ, mỗi người đã phải học cách dệt vải, vẽ sáp ong. Không phải ai cũng vẽ đẹp ngay từ lúc đầu, phải kiên trì tự ghi nhớ trong đầu và phải tự làm, nếu không sẽ không bao giờ biết vẽ”

Chị Sung Thị Mĩ, thôn Hợp Tiến, xã Lũng Tám (Quản Bạ, Hà Giang).

khác nhau, cùng với đó việc những người phụ nữ sử dụng những cây bút vẽ sáp ong để khắc họa cho trang phục của mình, qua đó cũng thể hiện được tính cần cù của người phụ nữ Mông qua những bộ trang phục. □